

МБДОУ «ЦРР-д/с №17«Сардаана» с. Борогонцы»

«Олонхо ус дойдута»

Тереебут терут тыл алыбын олонхо хобуйар
тылынан туттан сайыннарар остуол
оонньуута

Боробон сэл.

Местникова В.Д.

Аан тыл

Угус кэлуэнэ дьон олобун устатын тухары билиитин- кэруутун, сатабылын, обону олоххо бэлэмнээьиннэрин уэруйэхтэрин кэтээн кэрэн, норуот педагогикатыгар олобуран иитии – уэрэтии сурун эйдэбулун обобо оонньуу нэнуэ тиэрдии олох быстыспат ситимэ, кэлуэнэттэн кэлуэнэбэ бэриллэр уэруйэбэ.

Бу уэрэби педагогика уонна психология наукаларын эйгэтигэр биллэр – кэстэр учуонайдар Л.С.Выготскай, А.Н.Леонтьев, Д.Б.Эльконин, Н.Я.Михаленкоуо.д.а. диринник чинчийэн, уэрэтэн бигэргэппиттэр.

Оскуолаба кириэн иннинээби саастаах обону иитии – уэрэтии федеральной государственнай уэрэх стандартыгар сэп түбэьиннэрэн обо оонньуур, сайдар эйгэтин таба, сатаан тэрийии билинни кэм сурун соруга.

Оонньуу уонна оонньуур кыра саастаах обо билиитин – кэруутун, эйун – санаатын, тылын – эьун, обо обону, улахан дьону кытта бодоруьа, саастыылаахтарын кытта сатаан алтыьа уэрэнэригэр олук уурау улахан суолталаах.

«Обо оонньоон улаатар» диэн сахаларга бэргэн этии баар. Оонньуу кэмэтунэн обо олох кыра эрдэбиттэн тутан – хабан кэрэн, туохха аналлаабынан аттаран, чинчийэн, бэйэтэ тулалыыр эйгэни кытта билсиитэ сабаланар.Кэмигэр таба аттаран эбугэлэрин тэрүт угэстэригэр олобуран обобо араас сайыннарыылаах оонньуулары айан киллэриисаха оботугар сонундук, чэпчэкирик дьайар. Маньык оонньоон обо тобуллабас дьобурун сайыннарау, эргиччи сайдар

«Олонхо ус дойдута» театрализованнай остуол оонньуута саха норуотун уус – уран айымньытын саамай урдук чыпчаалын, эпическай айымньытын олонхо туьунан эйдэбулу ыларыгар кэмэ, тирэх буолуо, интэриэьи уэскэтиэ.

Бу оонньуу обо тылын саппааьын байытарыгар, сэьэргэьэн кэпсэтэр, кэпсиир уэруйэхтэрин арыьарга кыах биэрэр.Олонхо педагогиката уус уран айымньыга тирэбирэн сиэрдээх буоларга, тэрүттэрин олобун – дьаьабын, тэрдун – ууьун билэргэ олук ууруо.

Иитээччилэргэ, тэрэппуттэргэ, дьиэ кэргэннэ, анал специалистарга кэмэ быьыьытынан анаар.

Оонньууну анал дьарыкка, иллэн кэмнэ, куруьуогунан улэбэ, анал тэрэьиннэ туттан оонньотор кэдьуустээх.

Матырыаал туттуллар:

- Тулалаан турар эйгэни диринэтэн уэрэтиигэ.
- Сэьэргэьэн кэпсэтэр, кэпсиир уэрүйэби сайыннарыыга.
- Обо бодорууутугар.
- Чинчийэн кэрэн билиини – кэрууну ханатыыга.
- Сайыннарыылаах ооннуулары тэрийэн ыытарга.
- Саха фольклорун чыпчаал айымныытын олонхону билииннэриигэ, уэрэтиигэ.

Ооньуу о5о сатабылын сайыннараp кыа5а:

О5о билиитин – кэруутун кэнэтэн, айар дьобурун, тылын – эьун, тарбахтарын былчыннарын сайыннаран, ойуулаан – дьуьуннээн, уобарастаан толкуйдаан олонхо тылынан хобуйан, театризованнай ооньуу кэмэтунэн эйгэ тутар, сатаан былаанныыр, сэмэй, собото5ун бэйэтэ бэйэтигэр бугэн ооньуур о5о кыабын толору арийан бодоруьуутугар кэмэлээх.

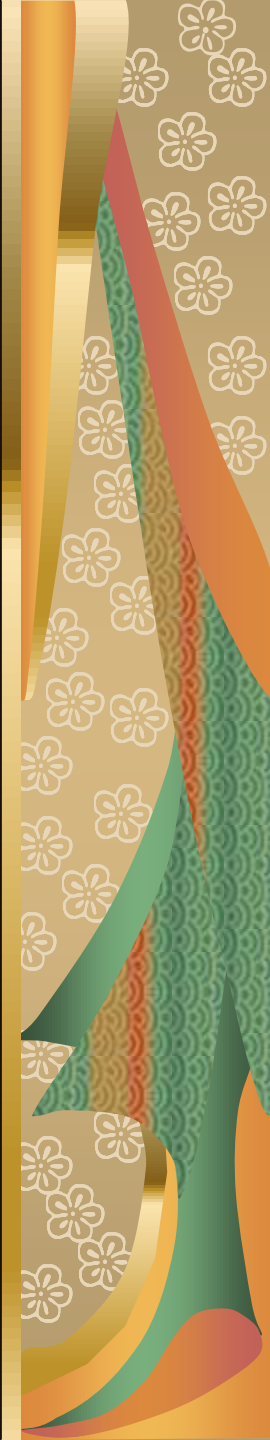

Олонхо муччургэннээх сырыыларын нэнүэ о5о сэргэхсийэр, ардыгар куттанан тынаан ылар тугэннэртэн кууркэйэн геройдар образтарын араастаан арыян, холоон кэрэрэ туыалаах буолар. Ус дойду устун айана обону олонхо геройдарын кытта буян – хатан, бииргэ эриллэн ооньууга чинчийииттэн сиэттэрэн уран тыл эйгэтигэр уьуйулан кьилии сиэрдээх – майгылаах, дьулуурдаах, тэрээбут норуотун ытык эйдэбуллэригэр тирэбирэн, тылын – эьун, культуратын инэриммит кьиини иитэн – сайыннаран таьаарар.

Оонньуу туьата:

Бэлэбунэн оонньуурга, бодоруьуу сатабылларын инэрэн холоон кэрэн, толкуйдаан, сэптээх дьайыылары таьаарарга уэрэтэр. Айыы дьонун, орто дойду олобун, аллараа дойду олохтоохторун чопчу билэн оонньуу хаамыытынан сатаан былааннаан, бэйэтэ салайан таьаарар сатабылын эрчийэр, эйугэр онорон араас дьайыылары сатаан тэнниир, анаарар, сурунун булар, куьабан – учугэй эруттэри араара уэрэнэн уран тылынан хобуйан, дьуьуйэн, араас образтары арийан тыл суолтатын сэпкэ туттан, тарбах былчыннарын сайыннарыыга, уран тыл сумэтин инэрэргэ, олонхо дойдутун туьунан чопчу эйдэбулу ыларга туьуланар.

- Оонньууну иитээччилэр, тэрэппуттэр кэмэ матырыйаал быьытынан туьанан олонхону оболорго кэпсээн, кэрдэрэн билиьиннэрэргэ, уэрэтэргэ тирэх быьытынан туттуохтарын сэп.

Анала:

- 4 уэьээ саастаах оболорго, дьиэ кэргэннэ.

Туттуллубут матырыйаал:

- - анал холбука иьигэр олонхо ус дойдутун кэстуутун паннота: уэьээ дойду – урун айыылар олорор сирдэрэ, халлаан куйаара; орто дойду – дьон олохсуйар сирэ, сир араната; аллараа дойду – сир аллараа араната, абааьылар олохторо.
- - фетр куукулалар: Урун Аар тойон – 3 устуука; Томороон тойон обонньор; Хонкууда хотун эмээхсин; Сандаара Куо; Кун Кундулу бухатыыр; улахан абааьы – Суордайа Хара; абааьылар – 2; Сорук Боллур уол; орто дойду олохтоохторо – 2; бухатыыр ата – 1.
- - холбука киэргэлэ – тими́р тэгуруктэр, фетр олонхоьут обонньор, олонхо истэ олорор оболор, аал луук мас, оьуоруо сибэкилэр, фетр балабан, сэргэлэр, кыталыктар, от – мас, ынах, ньиирэй.

Ооньюу хаамыыта:

П.Е.Решетников – Кэьэнэ Буэтур «Куэнэ кэбэччэр аттаах куустээх – уохтаах Кун Кундулу бухатыыр» олонхотун аабан, кэпсээн билииннэри. Айымны кэмэтунэн олонхобо интэриэьи уэскэтии, оонньоон кэрэр бабаларын кэбулээын. Олонхо геройдарын уллэстэн обраы толору арыяа сатыырга уэрэтэн тэнинэн оонньоон кэрдэрэн сыыа бэйэлэрэ бабаларынан ооньюур эйгэлэрин тэрийэн оонньотуу.

«Олонхо ус дойдута» остуол
оонньуутунан оонньоон:

- обо олонхону сатаан толорор,
- тылын – эьун чочуйар,
- тылын саппааьа байар,
- уран тыл абыланар ылларар.

